

Глава първа

ПОЯВА И РАЗВИТИЕ НА ДЕТСКАТА ПСИХОЛОГИЯ

Интересът към проблемите на детското развитие датира още от древно

време. Един от най-изтъкнатите представители на древногръцката мисъл —

Аристотел (384—322 г. пр. н. е.) — обръща поглед към някои въпроси на

развитието на детето и дава първата пе-риодизация на това развитие.¹

Теоретикът на римското възпитание М. Ф. Квинтилиан (42—118 г.) също така

спира вниманието си върху някои особености на детето, като специално изтъква

големите му възможности за развитие.

След тъмната епоха на средновековието, когато изобщо проблемите на

психологията на човека не се разработват и се установява възгледът за детето

като миниатюрен възрастен човек, в трудовете на педогозите-хуманисти се забелязват първите проблясъци на научния интерес към въпросите на детското развитие и възпитание. Тези проблясъци се проявяват в трудовете на Виторино де Фелтре, на Франсоа Рабле, но особено ярки те са в трудовете на Мишел Монтен (1533—1592 г.), на когото принадлежи голямата мисъл, че не можем да възпитаваме детето, ако не го познаваме всестранно. Тази мисъл и сега може да се вземе като мото на детската психология и на педагогията.

Най-високата точка в развитието на този интерес към детето през епохата на Възраждането се намира в трудовете на славянския педагог Ян Амос Коменски (1592—1670 г.). В неговите трудове „Велика дидактика“ и „Майчино училище“ се набелязват такива нови и значителни идеи за детството, за развитието, за ролята на възпитанието при развитието на детето, че с право

Коменски може да се приеме като предтеча на детската психология.

Срещу песимистичния възглед за човека, преобладаващ през сред-

новековието, Коменски противопоставя оптимистичния възглед за детето като

„неоценено благо“, като „безценно съкровище“, което има големи възможности

за развитие. Вместо средновековното разбиране за детето като миниатюрен

възрастен, Коменски развива идеите за своеобразния характер на детството,

което има свой дълбок смисъл и

'Аристотел дели детското развитие на три периода: 1) до 7 години;

2) от 7 години до настъпване на половата зрялост и 3) от настъпване на половата зрялост до 21

година.

голямо значение. На възгледите за предопределеността на развитието на човека

от провидението или от родовото благородство Коменски противопоставя възгледа за силата на възпитанието, значението на личните усилия за издигането на човека. Коменски се явява ярък защитник на идеята, че човек без възпитание не може да стане истински човек. Той е един от първите защитници на децата като бъдещи творци на науката, изкуствата, обществения живот.¹ Я. А. Коменски не само предлага периодизация на детското развитие и се спира на възрастовите особености в тясна връзка с обучението на децата, но разглежда и въпросите за типологическите и индивидуалните особености на децата,²

Следващият етап от развитието на интереса към детството като особен период от живота на човека бележат трудовете на големия френски мислител Жан Жак Русо (1712—1778 г.). В своята книга „Емил или за възпитанието“ Русо не само доразвива някои от идеите, които се очертават у Коменски, но при

условията на общественото развитие в навечерието на буржоазната френска революция от 1789 г. очерта нови възгледи за детето и за възпитанието, които имаха революционно значение за времето си и упражниха огромно влияние през всички следващи епохи. С възгледите си за детството като особено ценен период от живота на човека, който трябва да се проучва, да се уважава, да се защитава от преждевременно прекъсване или скъсяване, Русо е наистина пряк предшественик на съвременната, наука за детето. Пламенният апел на Русо към всички родители и възпитатели :

„обичайте децата, уважавайте детството, отнасяйте се към децата съответно възрастта им" остава мобилизиращо изискване и за наше време.

Макар че възгледите на Русо за детето и за възпитанието са построени на

твърде тясна биологическа основа, макар че в тях понякога се проявяват противоречия, голямата любов към детството, с която е пропита книгата на Русо, допринесе извънредно много за повишаване на интереса към научното проучване на детето в по-ново време.

И наистина първият опит за научно проучване на детското развитие се явява десет години след смъртта на Русо. Това е трудът на немския лекар Д.

Тидеман, в който се публикуват наблюдения над развитието на детската психика.³ Този труд обаче остава изолиран, без да даде подтик за нови подобни наблюдения. Затова по-правилно е да се приеме като начало на научното проучване на детството не XVIII, а втората половина на XIX в., когато има вече цяла редица трудове, които полагат основите на по-системното научно проучване в тази област.

През този период се появява първо книгата на Л ъ о б и ш под заглавие

„История на душевното развитие на детето" (1851 г.)⁴, а на-

1 Я. А. Коменски й, Материнская школа, Учпедгиз, 1947, гл. I, стр. 12—20.

2 Я. А. Коменски, Велика дидактика, Изд. БАН, гл. XII и XXVI].

3 О. 'ПеДетап, ВеобасМипреп ЙЪег сИе Еп1отс1